

บทที่ 4

ประวัติความเป็นมาของโฆษกสตรี ในหน่วยงานราชการ

การศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ของโฆษกสตรีในหน่วยงานราชการที่ปรากฏในสื่อสิ่งพิมพ์นี้ เพื่อต้องการทราบถึงกระบวนการเข้ามาสู่ปริมณฑลทางการเมืองของผู้หญิง โดยแบ่งออกตาม บริบททางสังคม ซึ่งเปิดโอกาสให้สตรีที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานการเมือง แบ่งตามปี พ.ศ. ที่มีการแต่งตั้งสตรีเป็นโฆษกในหน่วยงานราชการได้เป็น 3 ยุค คือ

1. ยุคแรก ก้าวแรกของโฆษกสตรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 - 2526
2. ยุคที่สอง ปลอดโฆษกสตรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 - 2533
3. ยุคปัจจุบัน การขยายตัวของโฆษกสตรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 - 2537

1. ยุคแรก (2523 - 2526)

ในยุคแรกมีสตรีที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นรองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี 3 ท่าน คือ

1. ดร. สายสุรี จุติกุล เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2523
2. นางสาวตรี สุวรรณสถิตย์ เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2524
3. นางวนิดา จิตต์หมั่น เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2524

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของการเข้าสู่ตำแหน่ง รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี สตรีท่านแรกคือ ดร. สายสุรี จุติกุล ตั้งแต่วันที่ 17 มีนาคม 2523 ดร.สายสุรี เป็นสตรีคนแรกในสาขางานโฆษกของรัฐบาล ที่ได้รับการยอมรับให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงที่มีความสำคัญ แสดงให้เห็นถึงความรู้ความสามารถที่ผู้หญิงมี ประกอบกับคุณสมบัติส่วนตัวที่มีระดับการศึกษาสูงถึงระดับปริญญาเอก สาขาจิตวิทยาการศึกษา จากมหาวิทยาลัยอินเดียนา (Indiana University, USA.) มีประสบการณ์การทำงานมากมาย โดยเริ่มอาชีพด้วยการเป็นอาจารย์สอนจิตวิทยา ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปี 2500 สอนอยู่ 2 ปี ก็ไปศึกษาต่อ

ปริญญาเอกที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นคณบดี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อปี พ.ศ. 2512-2518 เป็นที่ปรึกษาด้านการวางแผนสังคมของสถาบันพัฒนาเอเชียแห่งสหประชาชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2518-2521 เป็นรองเลขาธิการ ฯ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2523-2526 ก่อนที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็น รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี สมัย พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี "เปรม 1" (ปัจจุบัน ท่านเป็นที่ปรึกษาปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี)

จากกรณีของ ดร.สาธิต จุติกุล นี้ได้แสดงให้เห็นว่า การที่ผู้หญิงในสังคมไทยจะได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ที่มีความสำคัญได้ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ ทั้งจากด้านความสามารถของสตรีเอง กล่าวคือสตรีผู้นั้นเป็นผู้ที่มีศักยภาพสูง มีความรู้ความสามารถเฉพาะตัว มีความเหมาะสมในตำแหน่งหน้าที่นั้นอย่างแท้จริง และในอีกด้านหนึ่งคือ สังคมจะต้องเปิดโอกาสให้สตรีได้เข้ามาทำงานการเมือง โดยมีกลุ่มบุรุษที่เข้าใจและสนับสนุนสิทธิสตรีเป็นตัวเสริมและให้โอกาสเข้ามาทำงานในหน้าที่ต่างๆ

ต่อมาเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2524 นางสาวตรี สุวรรณสถิตย์ ได้รับแต่งตั้งให้ เป็น รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งนับว่าท่านเป็นสตรีคนที่สองในสายงานโฆษกรัฐบาล โดยโอนย้ายจากตำแหน่งในขณะนั้นเป็น เจ้าหน้าที่วิเทศสัมพันธ์ 7 กองการสัมพันธ์ต่างประเทศ หรือข้าราชการชั้นพิเศษในตำแหน่งหัวหน้าฝ่าย ด้วยวัยเพียง 36 ปี สำหรับประวัติส่วนตัวของ นางสาวตรี สุวรรณสถิตย์ คุณวุฒิปริญญาตรีทางอักษรศาสตร์ สาขาวรรณคดีอังกฤษ จากมหาวิทยาลัย ซินซินเนติง มลรัฐโอไฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปี 2509 กลับมาเป็นอาจารย์สอน วรรณคดีอังกฤษ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา และกองสัมพันธ์ต่างประเทศ เป็นอาจารย์พิเศษที่คณะ ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ปี 2513 ได้โอนไปสอนที่วิทยาลัยครูพระนคร

การเป็น รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรีของ นางสาวตรี สุวรรณสถิตย์ ในสมัย รัฐบาล "เปรม 2" โดยมี ดร.ไตรรงค์ สุวรรณคีรี เป็นโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรคือต้องประสบกับอุปสรรคในการทำงาน จึงทำให้ไม่สามารถ ปฏิบัติหน้าที่ได้เต็มความสามารถ นางสาวตรี สุวรรณสถิตย์ เป็นรองโฆษกประจำสำนักนายก

รัฐมนตรีได้เพียงไม่ถึง 4 เดือนก็ขอลาออก (คือแต่งตั้งให้เป็นรองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2524 และขอลาออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2524) ดังปรากฏเป็นข่าวพาดหัวหน้าหนึ่งในหนังสือพิมพ์มติชน ฉบับประจำวันที่ 1-2 กรกฎาคม 2524 ว่า "ทีมงานโฆษกแตก สาวตรี ยืนโบล่า เพชฌกั๊ก่าช งานไม่เดินเท่าที่ควร น้อยใจเปรมตั้งคณะกรรมการประชาสัมพันธ์ใหม่ แนวความคิดคนละหัว ช่าง มนุษกรรม เรียกประชุมด่วนรับงานทันที" และ "ไตรรงค์ชมชื่นใจงานโฆษก เพชฌสาวตรีลาออก ทั้งที่ทำงานรับผิดชอบมากแต่ไม่มีใครเห็นความสำคัญ ระบุ รมต. กั๊ก่าช ตั้งหน่วยงานซ้ำซ้อน ทำให้ยุบทั้งกระบิ เปรมปิดปากเงียบ" หลังจากลาออกจากตำแหน่ง รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรีแล้ว นางสาวตรี สุวรรณสถิตย์ ก็กลับไปรับราชการในสังกัดเดิม และได้รับการเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ราชการจนถึงปัจจุบัน ได้รับการเลื่อนตำแหน่งเป็นผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ ในปี 2536 ก่อนจะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (เลขาธิการ กค.) ในปี 2537

ในปีเดียวกัน เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2524 รัฐบาลได้มีการแต่งตั้ง นางวนิดา จิตต์หมั่น อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ดำรงตำแหน่งเป็นรองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี แทน นางสาวตรี สุวรรณสถิตย์ ที่ลาออกไป สำหรับประวัติส่วนตัวของนางวนิดา จิตต์หมั่น มีวุฒิปริญญาตรี เกษศาสตร์ (เกียรตินิยมเหรียญทอง) จากมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ปริญญาโททางวิทยาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน ประเทศสหรัฐอเมริกา ประวัติการทำงานก่อนเข้ามารับตำแหน่งรองโฆษก เป็นอาจารย์คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ 5 ปี เป็นอาจารย์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 5 ปี เป็นผู้อำนวยการสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 3 ปี เป็นรองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ปี 2524 - 2526 จนครบวาระ รวมระยะเวลาประมาณ 2 ปี สาเหตุของการออกจากตำแหน่งรองโฆษกฯ เนื่องจากรัฐบาลมีการปรับคณะรัฐมนตรีใหม่ หลังจากออกจากตำแหน่งรองโฆษกฯ ก็กลับมาเป็นอาจารย์สอนหนังสือที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนเกษียณอายุราชการ ปัจจุบันเป็นผู้อำนวยการบริหารสมาคมผู้ผลิตเภสัชภัณฑ์

2. ยุคที่สอง (2527 - 2533)

ยุคนี้อาจจะเรียกว่า "ยุคที่ปลอดโฆษกสตรี" ซึ่งอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2527 - 2533 เพราะไม่ปรากฏว่ามีการแต่งตั้งผู้หญิงให้เข้ามาทำหน้าที่โฆษกอีกเลย เมื่อศึกษาถึงบริบททางสังคมและการเมืองของประเทศไทย เพื่อหาสาเหตุของการไม่แต่งตั้งสตรีให้ทำหน้าที่เป็นโฆษกหรือรองโฆษกในหน่วยงานราชการ ในภาพรวมพบว่า น่าจะมีสาเหตุมาจากการเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองในประเทศไทย และเมื่อพิจารณาถึงระยะเวลาการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ดังต่อไปนี้

นายกรัฐมนตรีคนที่ 16 พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง

สมัยที่ 1 : รัฐบาลที่ 42 : 12 มีนาคม 2523 - 19 มีนาคม 2526

สมัยที่ 2 : รัฐบาลที่ 43 : 30 เมษายน 2526 - 5 สิงหาคม 2529

สมัยที่ 3 : รัฐบาลที่ 44 : 5 สิงหาคม 2529 - 28 เมษายน 2531

นายกรัฐมนตรีคนที่ 17 พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง

สมัยที่ 1 : รัฐบาลที่ 45 : 4 สิงหาคม 2531 - 9 ธันวาคม 2533

สมัยที่ 2 : รัฐบาลที่ 46 : 9 ธันวาคม 2533 - 23 กุมภาพันธ์ 2534

เป็นที่น่าสังเกตว่า ประเด็นเรื่องการเมืองอาจจะเป็นสาเหตุใหญ่ที่ทำให้ไม่แต่งตั้งสตรีเข้ามาทำหน้าที่เป็นโฆษกหรือรองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ดังจะเห็นได้จาก พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ใช้นโยบาย "การเมืองนำการทหาร" ตามคำสั่งนโยบายที่ 66/2523 เป็นผลให้พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยอ่อนกำลังลงและสลายตัวไปในที่สุด พลเอก เปรม ได้บริหารประเทศมาจนถึงวันที่ 28 เมษายน 2531 ก็ตัดสินใจยุบสภาอันเนื่องมาจากวิกฤติการณ์ทางการเมือง และกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 พร้อมทั้งยุติบทบาททางการเมือง ต่อมาได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นองคมนตรีและรัฐบุรุษ

พลเอก ชาคิชาย ชุณหะวัณ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ของประเทศไทย เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2531 โดยมี ดร.สุวิทย์ ยอดมณี เป็นโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี พลเอก ชาคิชาย ชุณหะวัณ บริหารประเทศจนถึงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ก็ถูกยึดอำนาจการปกครองโดย คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ภายใต้การนำของ พลเอก สุนทร คงสมพงษ์ พลเอก สุจินดา คราประยูร พลอากาศเอก เกษตร โรจนนิล และ พลเอก อิศระพงษ์ หนุณภักดี

สืบเนื่องมาจากระบบการเมืองของไทยดังกล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นระยะที่ใช้ นโยบาย "การเมืองนำการทหาร" และผู้มีอำนาจที่เป็นกลุ่มผู้ชาย ไม่ได้เปิดโอกาสให้กลุ่มสตรี เข้ามาทำงานด้านการเมือง นอกจากนั้นยังเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง มีการยึดอำนาจการปกครองโดยทหารด้วยตนเอง ต้องใช้กำลังอำนาจ ความแข็งแกร่ง เข้มแข็งเด็ดขาด ทำให้ สถานการณ์ไม่เอื้ออำนวย จนอาจเป็นเหตุให้ไม่แต่งตั้งสตรีเข้ามาเป็นโฆษกหรือรองโฆษกประจำ สำนักนายกรัฐมนตรี

3. ยุคปัจจุบัน (2534 - 2538) การขยายตัวของโฆษกสตรี

คุณสมบัติของการแต่งตั้งสตรีให้ทำหน้าที่เป็นโฆษกและรองโฆษกในหน่วยงานราชการ ได้กลับมาเฟื่องฟูอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวมีการแต่งตั้งสตรีให้ทำหน้าที่เป็นโฆษก และรองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี โฆษกกระทรวงมหาดไทย รองโฆษกกรมตำรวจ รองโฆษกกองทัพบก รวม 5 คน หลังจากที่ว่างเว้นไปเป็นเวลานานถึง 8 ปี ซึ่งในขณะที่ช่วงเวลาดังกล่าวนั้นสตรีจะได้รับแต่งตั้งเป็นเพียงตำแหน่ง รองโฆษก เท่านั้น แต่ยุคนี้มีการแต่งตั้ง ผู้หญิงในตำแหน่ง โฆษก และตัวบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งก็ได้เป็นไปอย่างผิดความคาดหมายของ สื่อมวลชนและประชาชนทั่วไป

เมื่อศึกษาถึงบริบททางการเมือง พบว่า เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2534 นายอานันท์ ปันยารชุน ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี แห่ง ประเทศไทย ลำดับที่ 18 และมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง 2 สมัย คือ

สมัยที่ 1 : รัฐบาลที่ 47 : 24 กุมภาพันธ์ 2534 - 22 มีนาคม 2535

สมัยที่ 2 : รัฐบาลที่ 49 : 10 มิถุนายน 2535 - 22 กันยายน 2535

ในยุคนั้นเริ่มปรากฏว่ามีการแต่งตั้งสตรีให้เป็นโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้แก่ สุกที่มี นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี คนที่ 18 ของประเทศไทย (สมัยรัฐบาล อานันท์ 1) ได้แต่งตั้งให้ นางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ เป็นโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อ 11 มีนาคม 2534 โดยนายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น ได้ให้เหตุผลในการแต่งตั้งครั้งนี้ว่า "ต้องการให้บรรยากาศทางการเมืองคู่อ่อนนุ่มลง และประทับใจผลงานของ นางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ มาตั้งแต่สมัยที่ทำงานอยู่ที่ห้อง 9 อสมท. ในฐานะนักข่าว ได้สัมผัสประชาชนระดับชาวบ้านมากมาย ย่อมรู้ถึงทุกข์สุขของประชาชนได้ดีทีเดียว และอยากให้เสรีภาพแก่สตรีเข้ามามีบทบาทในการบริหารประเทศในตำแหน่งนี้ซึ่งไทยยังไม่เคยมีมาก่อน" (ไทยรัฐ, 14 มีนาคม 2534)

นางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ พ้นวาระจากการเป็นโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เนื่องจาก นายอานันท์ ปันยารชุน พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2535 เมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 และต่อจากนั้น นายอานันท์ ปันยารชุน ได้รักษาการในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จนกระทั่ง พลเอก สุจินดา คราประยูร และคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ได้เข้าเริ่มปฏิบัติงาน เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2535 ต่อมาเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2535 พลเอก สุจินดา คราประยูร ได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี อันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางการเมืองและเหตุการณ์ไม่สงบภายในประเทศ จึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ นายอานันท์ ปันยารชุน ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี อีกวาระหนึ่ง เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2535 เพื่อแก้ไขปัญหาของบ้านเมืองและบริหารราชการ และได้จัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วประเทศขึ้น ในวันที่ 13 กันยายน 2535 และอยู่ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมาจนถึงวันที่ 22 กันยายน 2535 และในวันที่ 23 กันยายน 2535 ได้มีพระบรมราชโองการฯ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี คนที่ 20 ของประเทศไทย

นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ได้แต่งตั้งให้ นางสุดารัตน์ เกตุราพันธ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร สังกัดพรรคพลังธรรม ดำรงตำแหน่งเป็น รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี โดยมี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2535 จนกระทั่งเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2537 นางสุดารัตน์ เกตุราพันธ์

ได้ขอลาออกจากการเป็นรองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เนื่องจากถูกผู้ใหญ่ในพรรคตำหนิว่า นำมติพรรคกรณีการยื่นญัตติตั้งคณะกรรมการวิสามัญรวบรวมเรียบเรียงร่างรัฐธรรมนูญไปแถลง ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง โดยนางสฤตรัตน์ เกษราพันธ์ ให้เหตุผลว่า

"ที่ต้องลาออกเพราะได้ทำในสิ่งที่ตรงกันข้ามกับมติของรัฐบาล จึงต้องเลือกระหว่างระเบียบวินัยของพรรค กับการรักษาตำแหน่งของตัวเอง ในเมื่อมีความคิดเห็นไม่ตรงกับรัฐบาลแล้วมานั่งดำรงตำแหน่ง ในขณะที่ตัวเองเป็นโฆษกรัฐบาล ถ้าเป็นอย่างนี้ก็ไม่ถูก จึงต้องขอพิจารณาตัวเองถ้าโฆษกทำงานผิดพลาดก็ต้องแสดงสปิริตด้วยการลาออก แม้จะเป็นแต่การกล่าวหาแต่ก็ต้องแสดงสปิริตลาออกเสียก่อน จากนั้นจึงค่อยมาพิสูจน์ว่าตัวเองไม่ผิด" (เดลินิวส์, 3 กรกฎาคม 2537 : 3)

ต่อมาได้รับการเลือกตั้งให้เป็นเลขาธิการพรรคพลังธรรม เป็นการสร้างมิติใหม่ทางการเมือง นับว่าเป็นบทบาทใหม่ของสตรีเพศและได้รับการโปรดเกล้า ให้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม เมื่อเดือน ตุลาคม 2537

นอกเหนือจากตำแหน่งโฆษกและรองโฆษกระดับสูงสุดคือระดับชาติแล้ว ยังมีการแต่งตั้งโฆษกและรองโฆษกในหน่วยงานของรัฐระดับรองลงมา เป็นที่น่าสังเกตว่า ในระหว่างปี พ.ศ. 2535 - 2536 ได้มีการแต่งตั้งสตรีให้ขึ้นมาทำหน้าที่เป็นโฆษกและรองโฆษกในหน่วยงานราชการต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นตามมาหลายหน่วยงาน

กระทรวงมหาดไทย ได้แต่งตั้ง ม.ร.ว.จิชากร เสสสะเวช ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักประชาสัมพันธ์ ระดับ 10 การไฟฟ้านครหลวง ให้ดำรงตำแหน่งเป็นโฆษกกระทรวงมหาดไทย ตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 35/2536 ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 26 มกราคม 2536 เป็นต้นไป สำหรับพื้นฐานทางการศึกษาของ ม.ร.ว.จิชากร เสสสะเวช คุณวุฒิปริญญาตรี วารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ขณะนี้กำลังศึกษาต่อระดับปริญญาโท (ภาคนอกเวลาราชการ) ที่คณะนิเทศศาสตร์ สาขาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรมตำรวจ ได้แต่งตั้ง พันตำรวจตรี หญิง ศิริวรรณ อนันต์โท ตำแหน่งสารวัตรงาน
 แกล่งข่าว กองสารนิเทศ กรมตำรวจ เป็นรองโฆษกกรมตำรวจ เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2536
 มีคุณวุฒิ ปริญญาตรี นิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปริญญาโทสังคมศาสตร์ สาขาอาชญาวิทยา
 และงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยมหิดล ปริญญาโทนิติศาสตร์ สาขาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย

กองทัพบก ได้แต่งตั้ง พันตรี หญิง ภคินี อัลภาชน์ ตำแหน่ง ประจำแผนก สำนักงาน
 เลขานุการกองทัพบก เป็นรองโฆษกกองทัพบก เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2536 มีคุณวุฒิ
 ปริญญาตรี สังคมสงเคราะห์ศาสตร์

การแต่งตั้งโฆษกสตรีหรือรองโฆษกสตรี เมื่อเรียงตามลำดับแล้ว ปรากฏดังนี้

วันเดือนปี	ชื่อ ชื่อสกุล	ตำแหน่ง
17 มีนาคม 2523	ดร. สายสุรี จุติกุล	รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
13 มีนาคม 2524	นางสาวตรี สุวรรณสถิตย์	รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
14 กรกฎาคม 2524	นางวนิดา จิตต์หมั่น	รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
11 มีนาคม 2534	นางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์	โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
8 ตุลาคม 2535	นางสุภารัตน์ เกษุราพันธ์	รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
8 มกราคม 2536	พันตำรวจตรี หญิง ศิริวรรณ อนันต์โท	รองโฆษกกรมตำรวจ
15 มกราคม 2536	พันตรี หญิง ภคินี อัลภาชน์	รองโฆษกกองทัพบก
26 มกราคม 2536	ม.ร.ว. จิยากร เสสสะเวช	โฆษกกระทรวงมหาดไทย

จากประวัติความเป็นมาของโฆษกสตรีในหน่วยงานราชการที่กล่าวมาข้างต้นนี้ มีข้อที่น่าสังเกตว่าอาจเนื่องจากกระแสการพัฒนาสตรีในระดับโลก ที่นำโดยองค์การสหประชาชาติซึ่งได้เริ่ม มาเป็นเวลาเกือบทศวรรษแล้ว ดังจะเห็นได้จากการที่สหประชาชาติได้กำหนดให้ปี 2518 เป็นปีสตรีสากล และกำหนดให้ช่วงปี 2518-2528 เป็นทศวรรษสตรีสากล นอกจากนี้ยังมีการรับรองอนุสัญญาและข้อตกลงระหว่างประเทศอีกหลายฉบับ ที่สหประชาชาติสามารถใช้เป็นกลไกสำคัญในการสร้างข้อผูกมัดทางกฎหมายกับรัฐภาคี อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีและประเทศไทยเองก็ได้ร่วมลงนามในอนุสัญญาดังกล่าวด้วย (สถานภาพสตรีไทยในปัจจุบัน : การจัดการเลือกปฏิบัติ, 11)

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การที่ประเทศไทยเป็นรัฐภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีนี้เอง ทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันของสตรีเป็นองค์กรและสถาบันต่าง ๆ เช่น สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา มูลนิธิผู้หญิง กลุ่มเอ็มพาวเวอร์ กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา ฯ เพื่อให้มีอำนาจในการต่อรองทางการเมืองมากยิ่งขึ้น โดยมี คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) เป็นหลักในการจัดทำแผนพัฒนาสตรีทั้งระยะสั้นและระยะยาว

กระแสการเรียกร้องสิทธิสตรีนี้เอง เป็นประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การต่อสู้เรียกร้องไม่ให้มีการฝ่าฝืนและปิดกั้นโอกาสแก่สตรีขึ้นมา

สำหรับความเคลื่อนไหวในเรื่องปริมาณของโฆษกสตรีที่เพิ่มมากขึ้นในระยะหลัง คือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 - 2537 อาจมีสาเหตุเนื่องมาจาก

1. ยุคสมัยแห่งการสื่อสาร เป็นยุคสมัยแห่งการไม่หยุดนิ่ง แม้แต่หน่วยงานราชการที่เคยขึ้นชื่อลือชาในเรื่องของ "ความใจเย็น" ต่อข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์ก็ยังคงพลั้งแห่งคลื่นลูกที่สาม หรือพลังของโลกยุคข่าวสารผลักดันให้ตื่นตัวมากขึ้น การจัดตั้งทีมงานโฆษก หรือทีมผู้แถลงข่าวของหน่วยงานระดับยี่กึ่งอย่าง "กรมตำรวจ" และ "กองทัพบก" จึงเกิดขึ้น ตอบสนองต่อความเป็นไปดังกล่าวและการนำเสนอข่าวดังกล่าวต้องการผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมมากขึ้น ทำให้สตรีที่มีความรู้ความสามารถ มีโอกาสที่จะได้แสดงออกซึ่งความสามารถในการนำเสนอข่าวมากขึ้นเพื่อตอบรับกับกระแสของโลกาภิวัตน์ดังกล่าว (เนชั่นสุดสัปดาห์, 2536)

2. กระแสลัทธิสตรีรุนแรง มีการเคลื่อนไหวสนับสนุนให้สตรีมีโอกาสดำเนินงานในตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ได้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกับบุรุษ ทำให้เกิดการแต่งตั้งสตรีให้เข้ามาเป็นโฆษกหรือรองโฆษก อันเป็นการขานรับปีสตรีสากล ด้วยเหตุนี้ ในช่วงระยะเวลา 2 ทศวรรษที่ผ่านมา จึงมีสตรีไทยได้มีโอกาสเข้ามามีบทบาททางการเมืองในฐานะและตำแหน่งต่าง ๆ รวมทั้งตำแหน่งโฆษกรัฐบาลด้วย การแต่งตั้ง ดร.สายสุรี จุติกุล นางสาวตรี สุวรรณสถิตย์ นางลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ เป็นช่วงระยะเวลาที่สอดคล้องกับวันสตรีสากลคือเป็นช่วงเดือนมีนาคมของทุกปี และจากอดีตที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2522 (ค.ศ. 1979) องค์การสหประชาชาติได้ผ่าน อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงทุกรูปแบบ กำหนดให้รัฐต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติและให้สัตยาบันหรือยอมรับอนุสัญญานี้ดำเนินการทุกวิถีทางในการกำจัดการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงทุกรูปแบบ หากมีกฎหมาย กฎ ระเบียบหรือข้อบังคับใดที่จำกัดสิทธิของผู้หญิงและรวมทั้งที่มีการสงวนหรือเลือกปฏิบัติที่เห็นได้ชัดว่าไม่ให้เกียรติ ให้ความเสมอภาคแก่ผู้หญิง จะต้องได้รับการยกเลิกแก้ไขทั้งสิ้นผู้หญิงไทยเราก็มีสิทธิมีอิสระเป็นไทแก่ตนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ พอถึงปี พ.ศ. 2523 ก็ได้มีการขานรับอนุสัญญาดังกล่าว มีการแต่งตั้ง ดร.สายสุรี จุติกุล ให้เป็นรองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งนับว่าเป็นผู้หญิงคนแรกในสายงานโฆษกของรัฐบาล อาจกล่าวได้ว่าเป็นการริเริ่มนำผู้หญิงเข้ามาทำงานเกี่ยวข้องกับการเมืองและมีการพัฒนาต่อมาจนถึงปัจจุบัน

3. การเมือง พรรคการเมืองที่ต้องการฐานคะแนนเสียงในการเลือกตั้งจากผู้หญิงหันมาให้ความสำคัญกับผู้หญิงซึ่งเป็นประชากรครึ่งหนึ่งของประเทศไทยด้วย เพราะไทยมีประชากรไทยที่เป็นหญิงจำนวนถึง 29,074,000 คน ในขณะที่เป็นชายจำนวน 29,039,000 คน (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล เมษายน 2536)

4. ผู้ชายใจกว้างมากขึ้น คือได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้เข้ามาทำงานทางการเมือง

5. คุณสมบัติและศักยภาพของสตรีที่สูงขึ้น จากชีวประวัติของโฆษกสตรีดังกล่าวนี้พบว่าเป็นผู้มีศักยภาพสูง พื้นฐานของสตรีกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่จะมาจากครอบครัวที่ดี มีชื่อเสียง มีการศึกษาสูง และมีฐานะดี มีความรู้ความสามารถ มีความเหมาะสม

เป็นที่น่าสังเกตว่าฐานะส่วนตัวของสตรีกลุ่มนี้สูง มีการศึกษาสูง ฐานะครอบครัวดี และมีตำแหน่งหน้าที่การงานดี แสดงให้เห็นว่าปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่ ฐานะดี ครอบครัวดี ตำแหน่งหน้าที่ และส่วนใหญ่มักมีการศึกษาในเกณฑ์ดีเป็นเครื่องพยุฐานะของผู้หญิงให้อยู่ในสังคมได้อย่างดี มีเกียรติ และได้รับการยอมรับ แต่อย่างไรก็ตามต้องขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถส่วนบุคคลด้วย

นอกจากนั้น ความสนใจของสื่อมวลชนในกรณีการลาออกจากตำแหน่ง รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ของนางสุดารัตน์ เกตุราพันธ์ เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2537 มีปริมาณมากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับข่าวของนางสาวตรี สุวรรณสถิตย์ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2524 จะเห็นว่า ปริมาณการนำเสนอข่าว การให้ความสำคัญในการเป็นบุคคลในข่าวแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ถึงแม้ว่าจะได้เป็นข่าวหน้าหนึ่งเหมือนกัน แต่ระยะเวลาการติดตามข่าวมานำเสนอมากกว่ากัน ทั้งในรูปของสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุโทรทัศน์ และสื่อวิทยุกระจายเสียง แสดงให้เห็นว่าเรื่องเดียวกันแต่พอระยะเวลาแตกต่างกันจะได้รับความสนใจไม่เท่ากัน สะท้อนให้เห็นว่าสื่อมวลชนให้ความสนใจข่าวของสตรีเพิ่มมากขึ้น

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย